En existentialism för den sista människan

av Magnus Christiansson

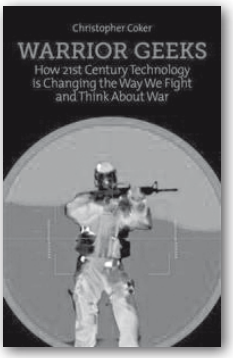

TITEL:
Warrior Geeks – How 21st Century Technology is Changing the Way We Fight and Think About War
FÖRFATTARE:
Christopher Coker
FÖRLAG:
Hurst & Company, London 2013

I SLUTFASEN AV Kuwaitkriget 1991 inträffade en händelse som knappast uppmärksammades i samtiden, men som framtidens historiker kan komma att betrakta som epokgörande: en grupp irakiska soldater kapitulerade för en amerikansk robot på slagfältet. Fem irakiska soldater ute på den forna semesterön Faylaka sträckte vapen för ett delvis fjärrstyrt amerikanskt fordon. Där, i någon mening, börjar krigets robotålder.

Det faktum att denna händelse inte är speciellt uppmärksammad, helt underordnad de operativa och strategiska perspektiven som brukar anläggas på Kuwaitkriget 1991, understryker att krigets förändrade karaktär inte alltid behöver var ikonisk och episk. De Power Point presentationer som spreds under 1990-talet av entusiastiska entreprenörer för olika typer av ”transformation”, visade ofta små robotar eller ballonger vilka på olika sätt förväntades skapa en överlägsen lägesbild över ett allt mer fragmenterat slagfält. Parallellt med att ”transformation” med tiden blivit ett bitterljuvt begrepp i den militära debatten, kan man konstatera att många av de vimsiga teknologiska visionerna har blivit verklighet och till och med en vital del av samtidens krigföring. USA:s allt frekventare användning av fjärrstyrda flygsystem, ofta sammanlänkade med avancerade cyberkapaciteter, är inte bara en realitet utan själva kärnan i den strategi som växt fram efter misslyckandena i Irak och Afghanistan.

Denna process har knappast passerat obemärkt, men det är sällan forskningen ställer sig mer djupgående frågor om vad utvecklingen egentligen innebär. Den brittiske professorn i internationella relationer vid London School of Economics, Christopher Coker, är dock ett exempel på motsatsen. Hans senaste verk *Warrior Geeks* handlar just om hur utvecklingen av digital-, cybernetisk och bio-medicinisk teknik påverkar kriget och människan. För en forskare som Coker är det nämligen omöjligt att skilja krigets utveckling från människans, eller snarare, de intressanta frågorna uppstår som en konsekvens av vad krigets utveckling gör med det mänskliga.

Kärnan i Cokers resonemang är starkt knutet till två grundläggande teser som inspirerats av fysiologen Susan Greenfield och filosofen Martin Heidegger. Från Greenfield hämtar han tanken att människan rent fysiologiskt fungerar i sam-

spel med den teknik hon omger sig med. En mänsklig hjärna hos någon som har ett skriftspråk fungerar annorlunda än för en i en illiterat kultur; hjärnan hos en människa med en surfplatta fungerar annorlunda än för en i en analog kultur. Konsekvensen av detta resonemang är att uppdelningen mellan organiskt och oorganiskt blir missvisande: människan går inte att skilja från sina redskap, inte heller dem som hon skapat för kriget. Detta perspektiv är influerat av Heideggers poäng att teknologins betydelse inte främst är (instrumentellt) teknisk, utan berör själva essensen i form av möjliggörande eller det som åstadkoms i en given existensform. Vad händer då med människan och det mänskliga i en tid av hisnande digital och cybernetisk utveckling?

Coker studerar kriget, eller med Thukydides ord ”den mänskliga saken”. Dess utveckling blir allt mer digitaliserad, styrd av cyberkrigare på distans (vilka själva blir distanserade), påverkad av system som blir robotlika och autonoma, och övervakad av människor som blir allt mer manipulerade av implantat och droger. I många fall är tekniken långt ifrån en epokgörande skiljelinje, men när det exempelvis gäller fjärrstyrda flygsystem och robotteknik, så står kriget och därmed människan, inför fundamentala förändringar.

Trogen sina utgångspunkter menar författaren att frågor om tekniken i sig, många gånger blir felställda (”Kommer datorn någonsin att tala med oss?”). Om människan är en social varelse så kan hon idag inte vara människa utan sina elektroniska nätverk. Ett av de mest frekventa begreppen i boken är *wired* och *hard-wired*, vilket ofta visar författarens tendens att betona hur beteenden finns i oss, men att de står i relation till vår teknik.

Coker betonar med en kritisk distans att alla de saker som människan, eller åtminstone människan i den västerländska traditionen sedan antiken, har värderat som dygder i kriget har försvagats, försvunnit eller sannolikt kommer att försvinna. En soldat som ständigt är uppkopplad i nätverk får inget utrymme för eget tänkande och karaktärsutveckling. En krigare som inte möter striden och slaget utan bara skärmen, kommer inte att utveckla något mod och kanske inte förstå vad uppoffring betyder. Befälhavare som delegerat etiska beslut till robotar kopplas loss från krigets moraliska dimension och förstår inte vad empati innebär.

Den centrala poängen i boken berör krigaren och det transcendentala. Den nördiga krigaren, med sin digitala tillvaro, har ingen möjlighet att uppleva något bortom sig själv, eftersom det kräver karaktär. En krigare som kommit åter från slagfältet kan vittna om nya sidor av sin själ som i många fall är bortom de språk vi känner. Det går däremot inte att ge robotarna instruktion att be en bön av tacksägelse för att vi inte stupade i slaget. Även fast behovet av det transcendentala kan förklaras, så är en konsekvens av den tekniska utvecklingen att vi riskerar att bli både själlösa och gudlösa i kriget. Det handlar med andra ord inte om friheten att välja denna utveckling utan om frågan om vad vi gör i en sådan gudlös värld. Den frågan är inte endast religiös eller konservativ, den är även existentiell och humanistisk.

Christopher Coker skriver i en vindlande och essäistisk stil. Just eftersom han i grunden är ute efter att förstå vad den teknologiska utvecklingen av kriget betyder för oss som människor, gör han många utblickar till såväl litteratur, film som en mängd naturvetenskapliga fält. Exempelvis finns det inom sex sidor i boken plats för en liten utvikning om hundens biologiska utveckling, ett kort analys av en del av Homeros

Iliaden och Platons *Staten*, samt korta referenser till Vladimir Nabokov och William Shakespeare. På många sätt påminner han om sin bortgångne kollega Philip Windsor, som skrev med ett stort mått av ”fantasi, intuition och ett intresse för de stora frågorna”[1] Det är möjligen prövande för en folkhemsutbildad akademiker, men det är också en befriande och spännande läsupplevelse.

Möjligen är det också denna vildvuxna essäistik som gjort att det även kan vara svårt att följa Coker i mer vetenskaplig bemärkelse. Följande citat är belysande:

”En del vetenskapsmän ifrågasätter om datorer någonsin kommer att kunna tänka själva. Många fler tror att dagen kommer att komma när robotarna kommer att kunna dela med sig sina tankar med oss. Min egen föreutsägelse är att det kommer att hända inom de kommande 30 åren, möjligen tidigare än så.”[2]

Det problematiska är uppenbart: vi får inte ta del av några referenser till vilka forskare som anförs för denna spektakulära förutsägelse. Boken har flera exempel på referenser som inte förekommer i referensförteckningen och även identiska citat som förekommer flera gånger. I den bemärkelsen ställer sig ibland den lösa stilen i vägen för precisionen. Vad som är värre är att citatet ovan också är ett exempel på hur Coker snarare bygger sin text på postulat än argumentation. Här blir det i många fall omöjligt för författaren att kommunicera på ett vetenskapligt plan, och det riskerar också att reducera textens värde som akademisk produkt. Det blir, för att använda ett citat som Philip Windsor använde om sina egna föreläsningar, ”högre skitsnack”.[3]

Men möjligen missar en sådan kritik något väsentligt. Det viktiga kanske inte är huruvida vi har en vetenskapligt korrekt bild av framtidens krig, utan att vi i tid ställer oss rätt frågor om vad det kan tänkas innebära. Det väsentliga är inte den korrekta vetenskapliga utsagan utan om den är intressant och betyder något för oss. Christopher Coker är den ende professor jag känner som har en poäng även när han har fel.

Recensenten är forskare och doktorand vid Försvarshögskolan.

Noter

1. Som det står i Adam Roberts nekrolog i *The Guardian*, 2000-06-24.
2. Coker, Christopher: *Warrior Geeks – How 21st Century Technology is Changing the Way We Fight and Think About War,* Hurst & Company, London 2013, s 155.
3. Se Rosenberg, Justin: ”International Relations — The ‘Higher Bullshit’: A Reply to the Globalization Theory Debate”, *International Relations* 2007, 44, s 450-482.